الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

الحمد لله والمنة که ملفوظات حضرت خواجه عثمان هارونی قدس الله سره العزیز موسوم

انیس الارواح

جمع کرده جناب خواجه بزرگ شیخ معین الدین چشتی قدس الله سره العزیز

در مطبع منشی نولکشور واقع لکهنو بحلیهٔ طبع در برکشید

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین والعاقبۃ للمتقین والصلوٰۃ علیٰ رسولہ محمد و آلہ و اصحابہ اجمعین بدان
اسعدک اللہ تعالیٰ کہ اخبار و آثار انبیا و اسرار و انوار اولیا از کلمات و انفاس متبرکہ سید العابدین
بدر العارفین اکرم اہل ایمان وافر البر والاحسان شیخ معظم خواجہ عثمان ہارونی
غفر اللہ لہ ولوالدیہ شنیدہ شد درین رسالہ کہ بنام انیس الارواح است نوشتہ آمد
الحمد للہ رب العالمین دعاگوے مسلمانان فقیر حقیر اضعف العباد معین الدین حسن
سنجری را در شہر بغداد فی مسجد خواجہ جنید بغدادی دولت پاے بوس حضرت خواجہ
عثمان ہارونی حاصل آمد مشائخ کبار بخدمت حاضر بودند ہمینکہ این درویش روے
بر زمین نہاد فرمود دوگانہ بگذار بگذاردم فرمود مستقبل قبلہ بنشین بنشستم فرمود کہ سورہ
البقرہ بخوان بخواندم فرمود کہ بست و یکبار درود بگو بگفتم بعد ازان خود بایستاد و روے سوے
آسمان کرد دست مرا بگرفت وگفت بیا ترا بخدا رسانیدم ہمینکہ این بگفت و بدست
مبارک مقراض بستد بر سر دعاگو راند و کلاہ چہار ترکی بر فرق این عقیدت کیش بنہادند

وکلیم خاص عطا شد بنشین بنشستم فرمود کہ در خانوادۂ ما یک شبانروز مجاہدہ است امروز و امشب برو و مشغول باش ہمینکہ این درویش برحکم بشارت محترم یک شبانروز بطاعت گذرانیدم چون روز دوم بخدمت خواجہ مشرف شدم گفتند بنشین ہزار بار سورۂ اخلاص بخوان بخواندم فرمود نظر بالا کن ہمینکہ سوے آسمان نظر کردم گفت چہ مے بینی گفتم تا عرش عظیم فرمود کہ در زمین ببین ہمینکہ در زمین دیدم فرمود تا کجا مے بینی گفتم تا تحت الثریٰ باز فرمود ہزار بار سورۂ اخلاص بخوان بخواندم فرمود کہ باز ببین چون بدیدم فرمود اکنون چہ مے بینی گفتم تا حجاب عظمت فرمود کہ چشم بستہ کن چون چشم بستہ کردم فرمود باز کن باز کردم دو انگشت مرا نمود گفت چہ مے بینی گفتم ہژدہ ہزار عالم را ہمینکہ این بگفتم فرمود کہ برو کار تو تمام شد خشتی پیش بود گفت این را بر کن چون بر کردم مشتی دینار زر بود فرمود ببر درویشان را صدقہ بدہ چون بدادم فرمود چند روز در صحبت ما ملازمت نمائی گفتم فرمانبردارم انگاہ خواجۂ عثمان ہارونی مسافر شد جانب خانۂ کعبہ و اول مسافری دعاگو ہمین بود الغرض برسیدم در شہری جماعتی از مقربان را دریافتم کہ از خود خبر نداشتند چند روزے در صحبت ایشان بودم کہ در عالم صحو نیامدہ بودند انگاہ بزیارت خانۂ کعبہ رسیدم آنجا نیز حضرت خواجہ دست من بگرفت و بخداے سپرد و در زیر ناودان خانۂ کعبہ مناجات کرد در باب این درویش آواز آمد کہ ما معین الدین را قبول کردیم چو از انجا باز گشتیم تا بزیارت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم رسیدیم مرا فرمود کہ سلام کن سلام کردم آواز بر آمد علیکم السلام اے قطب مشائخ بر و بحر ہمینکہ آواز بر آمد خواجہ فرمود کہ بیا اکنون کار تو تمام شد بعد ازان در بدخشان آمدیم بزرگے را دریافتیم از پیشگان خواجہ جنید بغدادی بودہ عمر او صد سال بود از حد مشغول اما یکپاے نداشت ازین حال از وی سوال کردہ آمد فرمود وقتی در مدتے بہوا نفس خواستم کہ از صومعہ بیرون آیم ہمینکہ پاے از صومعہ بیرون نہادم آواز بر آمد کہ اے مدعی عہد این بود کہ فراموش کردی کار دموجود بود

پاے را بریدم و بیرون انداختم امروز چہل سال است کہ این پاے را بریدم در عالم تحیر
مبتلا گشتم و مینداانم کہ فردا این روے میان درویشان چگونہ خواہم نمود انگاہ از انجا
بازگشتم در بخارا آمدم و بزرگان آنجاے را نیز دریافتم در عالمی دیگر کہ وصف ایشان در
قلم نیاید ہمینکہ موجب دہ سال بخدمت خواجہ در مسافری بودم انگاہ خواجہ از عالم
مسافری بازگشت در بغداد عزلت گرفت چندگاہ باز مسافر شدہ دہ سال دیگر ابریق
و جامہ خواب بر سر کردہ برابر گشتم انگاہ چون خواجہ بازگشت در بغداد معتکف شد
این درویش را فرمان شد کہ ازین مقام چندگاہ بیرون نخواہم آمد اما ترا مے باید کہ
ہر روز وقت چاشت بیائی تا ترا از غیب فقر بگویم کہ بعد از من یادگار ماند براے
مریدان و فرزندان پس ترا این درویش بر حکم فرمان ہمچنان کرد ہر روز بخدمت
خواجہ در مقام عزلت رفتہ میشد ہر انچہ از زبان دُرربار ایشان شنیدہ مے شد
آنرا در قلم آوردہ مے شد مشتمل بر بست و ہشت مجلس بتوفیق اللہ تعالے و عنایت
ایزد عز و جل مجلس اول سخن در ایمان افتادہ بود مجلس دوم سخن در مناجات
افتادہ بود مجلس سوم سخن در خرابی شہر افتادہ بود مجلس چہارم سخن در فرا برادری
زیادہ دا آزاد کردن بردہ افتادہ بود مجلس پنجم سخن در صدقہ دادن افتادہ
بود مجلس ششم سخن در شراب خوردن افتادہ بود مجلس ہفتم سخن در آزار
مومنان افتادہ بود مجلس ہشتم سخن در قذف گفتن افتادہ بود مجلس نہم
سخن در کسب و کار کردن افتادہ بود مجلس دہم سخن در مصیبت افتادہ بود
مجلس یازدہم سخن در کشتن جانوران افتادہ بود مجلس دوازدہم
سخن در سلام کردن افتادہ بود مجلس سیزدہم سخن در کفارت نماز ہا
افتادہ بود مجلس چہاردہم سخن در فاتحہ و اخلاص افتادہ بود مجلس
پانزدہم سخن در جنت و اہل جنت افتادہ بود مجلس شانزدہم

سخن در فضیلت مسجد افتاده بود مجلس ہفتدہم سخن در گرو کردن دنیا افتاده
بود مجلس ہیژدہم سخن در عطسہ زدن افتاده بود مجلس نوزدہم
سخن در بانگ نماز افتاده بود مجلس بستم سخن در مومن افتاده بود مجلس
بست و یکم سخن در حاجت روا کردن افتاده بود مجلس بست و دوم
سخن در آخرالزمان افتاده بود مجلس بست و سوم سخن در یاد کردن مرگ
افتاده بود مجلس بست و چہارم سخن در فرستادن چراغ در مسجد افتاده بود
مجلس بست و پنجم سخن در درویشان افتاده بود مجلس بست و ششم
سخن در شلوار پائچہ دراز کردن افتاده بود مجلس بست و ہفتم سخن در
عالمان افتاده بود مجلس بست و ہشتم سخن در توبہ کردن افتاده بود
مجلس اول در ایمان افتاده بود آنگاہ بر لفظ مبارک راندند کہ روایت میکند
عبد اللہ بن عباس رض کہ پیغامبر فرمود صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ایمان برہنہ است
لباس او تقوے است و بالش وے فقر ست و دارو وے او علم ست و ایمان
گفتار ست وَهُوَ شَهَادَةُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ گفت ای مسلمانان
ایمان زیادہ و نقصان نشود و ہر کہ نگوید بر خویشتن ستم کردہ باشد آنگاہ این
سخن گفت کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را فرمان آمد کہ برو بر کافران
کارزار کن تا بگویند لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ہمینکہ رسول اللہ صلے اللہ
علیہ وآلہ وسلم بر کافران کارزار کرد گواہی دادند کہ خدائے یکیست پس نماز
فرود آمد بپذیرفتند آنگاہ روزہ و حج و زکوۃ فرود آمد بپذیرفتند و ایمان آوردند
بخدائے عزوجل پس فرمود اینہمہ تکرار ایمان ست اما زیادہ و نقصان اندر
نماز و روزہ نشود زیراکہ ہر کہ فریضہائے نماز بگذارد و نقصانے دران نماز
نیامدہ باشد خدائے تعالے حساب برو آسان کند و اگر در فریضہ نقصان باشد

خدائے تعالے مر فرشتگان را فرمان دہد کہ بنگرید ہیچ تطوع کردہ است بدان تطوع فریضۂ او تمام کنید و اگر فریضہ تمام نکردہ باشد و تطوع نکردہ باشد سزا او را دوزخ گردد مگر رحمت خدائے تعالے درآید و یا شفاعت رسول اللہ صلے اللہ و آلہ وسلم اما قول شریعت آنست ہر کہ فریضہ ہا را منکر شود کافر گردد بخدائے عزوجل اما اصل ایمان زیادہ و نقصان نشود آنگاہ فرمود ہر کہ دست از نماز باز دارد کافر شود بر حکم حدیث مَنْ تَرَکَ الصَّلٰوۃَ مُتَعَمِّداً فَقَدْ کَفَرَ ای مستوجب القتل عند الشافعیؒ یعنے نماز ترک کنندہ بدرستیکہ کافر گردد پس واجب است نزدیک امام شافعیؒ کہ او را بکشند زیراچہ او کافر شد آنگاہ فرمود کہ در عمدہ خواجہ جنیدؒ نبشتہ دیدہ ام بروایت خواجہ یوسف چشتی رہ آنروز کہ ندا آمد اَلَسْتُ بِرَبِّکُمْ جملہ ارواح مسلمانان و کافران یکجا بودند چون ندا از سر اوقات غیب برآمد ہمہ ارواح چہار قسم شدند قسم اول چون ندا شنیدند در زمان در سجدہ شدند و بدل و بزبان گفتند قالوا بلےٰ ہستی پروردگار ما قسم دوم در سجدہ شدند بزبان گفتند قالوا بلےٰ از دل نگفتند اما قسم سوم از دل بگفتند بزبان نگفتند در سجدہ اما قسم چہارم ہیچ نگفتند آنگاہ خواجہ این را تفصیل کرد قسم اول کہ سجدہ کردند و بدل و زبان گفتند آن گروہ انبیا و اولیا و مومنان بودند اما قسم دوم کہ بزبان گفتند از دل نگفتند آن گروہ مسلمانان اند کہ اول مسلمان میباشند و آخر از دنیا بے ایمان روند اما قسم سوم کہ بدل گفتند و بزبان نگفتند ان گروہ کافرانند اول کافر میباشند آخر مسلمان میشوند اما قسم چہارم کہ ہیچ نگفتند آن گروہ کافرانند کہ اول و آخر کافرے باشند و نامسلمان از دنیا میروند ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد دعاگو بازگشت الحمد للہ علے ذٰلک

مجلس دوم در مناجات مہتر آدم علیہ السلام افتادہ بود فرمود کہ شنیدم از زبان

خواجہ یوسف چشتی رہ در رفقہ امام ابو اللیث سمرقندی نبشتہ دیدہ ام بروایت علی ابن ابی طالب رضہ گفت فتلقیٰ آدم من ربہ بکلمات این آنوقت بود کہ آدم علیہ السلام از بہشت میگریخت خدائے تعالیٰ گفت یا آدم از من میگریزی آدم گفت نہ یارب لیکن شرم میدارم از تو برین زلت کہ کردم انگاہ سخن در گرفتن ماہ و آفتاب افتادہ بود بر لفظ مبارک رہ اندر روایت کرد ابن عباس رضہ کہ وقتے در عہد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ماہ را بگرفتند پرسیدہ شد از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ آفتاب و ماہتاب را کہ میگیرند گفت چون گناہ بندگان دنیا بسیار میشوند و گستاخی بسیار میکنند فرمان میشود تا ایشان را بگیرند و روے ایشان سیاہ میکنند تا خلق عبرت گیرد انگاہ فرمود چون ماہتاب در ماہ محرم بگیرند دران سال کشتن و بلاہا و فتنہ و پراگندگی ضعیفان بسیار باشد و اگر در ماہ صفر بگیرند دران سال بارانہا اندک شود و دریاہا خشک گردد و اگر در ماہ ربیع الاولے بگیرند دران سال قحط و مرگ بسیار شود و باد و باران بسیار پیدا آید و اگر در ماہ ربیع الآخر بگیرند تبدیل بزرگان و فتور ملک شود و چون در ماہ جمادی الاولے بگیرند برقہا و بارانہا بسیار باشد و مرگ مفاجات گردد و اگر در ماہ جمادی الآخر بگیرند دران سال کشتہا نیک باشد و نرخہا ارزان و فراخ بدانہا بسیار باشد و عیش بر مردمان فراخ گردد و کشت بیغزاید و اگر در ماہ رجب بگیرند در اول ماہ و آنروز آدینہ باشد آن سال گرسنگی و بلاہا بسیار ماند و از آسمان تاریکی عظیم پدید آید و اگر در ماہ شعبان بگیرند دران سال میان خلق صلح و آرامش نیکو بود و اگر در ماہ رمضان بگیرد ماہتاب و یا آفتاب در سال آخر آنروز آدینہ باشد آنسال گرسنگی و بلاہا بسیار باشد و از آسمان بانگے عظیم و ہمت پیدا آید کہ خلقان را بیدار کند و ایستادہ بر روے زمین افگند و اگر در ماہ

شوال بگیرد دران سال بیماریہا بسیار شود بہ مردمان و اگر در ماہ ذیقعدہ بگیرد
زلزلہ و بادہاے سخت بود و درختان بسیار بشکنند و اگر در ماہ ذیحجہ بگیرد در آن
سال فراخی شود و حاجیان را دران سال قطع راہ شود و اگر در ذیحجہ و محرم
بگیرد بدانند کہ تمام سال فتنہا قائم شود و عیبہاے یکدیگر بگویند و دنیا را
میگذارند و آخرت را ویران کنند و بقول و گفتار مومن نباشند آن منافقان
خداوندان مال را بزرگی دارند و درویشان را خوار بینند انگاہ خدا یتعالی
برایشان بلاہا مسلط گرداند تا عیش برایشان تلخ گردد انگاہ فرمود کہ چون
ہمچنین شود بلاہا را منتظر باید بود ہمینکہ خواجہ فوائد تمام کرد مشغول شد و
دعاگو باز گشت الحمد للہ علی ذلک **مجلس سوم** سخن در خرابی شہر افتادہ بود
فرمود کہ در آخر الزمان شہرہا از شومیت گناہ مردم خراب شوند چنانچہ شنیدم
از زبان خواجہ یوسف چشتی رہ کہ وقتے جانب سمرقند مسافر بودم شنیدم از
زبان خواجہ یحیے سمرقندی رہ کہ روایت کرد امیر المومنین علی رض کہ چون این
آیتہ فرود آمد و ان من قریۃ الا نحن مہلکوہا قبل یوم القیمۃ او معذبوہا عذابا
شدیدا کان ذلک فی الکتاب مسطورا یعنے شہری نیست پیش ازانکہ قیامت
آید عذابے و بلای دران شہر فرود نیاید و آن شہر ویران نشود انگاہ فرمود
کہ چون در آخر الزمان معصیتہا بسیار بود مکہ را حبشیان خراب کنند و مدینہ
از قحط ویران شود و از گرسنگی خلقے بمیرد و بصرہ و عراق و مشہد از شومیت
میخواران خراب شود و بلاہا دران سال بسیار نازل گردد و از شومیت
زنان نیز خراب شود و شام از ظلم بادشاہان خراب گردد و بلخ از آسمان
فرود آید اما روم از بسیاری لواطہ خراب گردد از آسمان بانگے برآید کہ جملہ
خلق خفتہ باشند ہمہ از ہول آن خراب شوند و خراسان و بلخ از شومیت

منکرسے اصحاب تجارت وخیانت ویران شود و مسلمانان از شومست آن مردار گردند بعد ازان فرمود کہ شنیدم از زبان خواجہ مودود چشتی قدس سرہ خوارزم وچند شہر دیگر کہ حوالی آن بود از شومیت مزامیر ہا و مناہیہا خراب شود ویکدیگر را بکشند وہلاک شوند اما سیوستان از بلاہاے سخت وتاریکیہا وزلزلہ پارہ شود زمینہا کہ درو ساکن باشند نیست ونابود شوند اما خرابی مصر وزمین دیگر از سبب آن باشد در آخرالزمان زنان را بکشند وگویند کہ فاطمہ است خاک در دہان ایشان پس حق تعالے ایشان را در زیر زمین بردا اما سند ونیز ہند ویران شود انگاہ فرمود آن بسبب فسادہاے زنا وے خواران ویران شود انگاہ فرمود ہرچہ در شہر از مشرق یا مغرب فسادہا وشومتہا است ہمان مقدار در آخرالزمان از شومت آن ہندوستان را حق تعالے خراب گرداند بعد ازان فرمود کہ چون شہرہا ہمہ ازین سراسر خراب شود محمد عبداللہ بیرون آید از شرق تا غرب عدل وے بگیرد وہ عیسے از آسمان فرود آید وبدان ایام مسلمانے از حد عزیز باشد انگاہ فرمود روزہاے دران روز خورد باشد کہ یک روز را نماز گذارد وانگاہ فرمود کہ شنیدم از زبان خواجہ حاجی رح کہ دران ایام سال چون ماہ وماہ چون ہفتہ باشد وہفتہ چون روز گردد ور وز یک وقت خواجہ چشم پرآب کرد فرمود کہ اے درویش مرد باید کہ این سال وماہ وامروز ہمین زمان داند کہ این ایام لعرۃ است از رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم بعد از نقل خود دویست سال رانع شدہ است کہ سگ بچہ زاید نہ فرزند آدم اکنون خود مردم چہ خواہند گفت کہ زمانہ گذشتہ است ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد ودعاگو بازگشت الحمدللہ علے ذلک مجلس چہارم سخن در فرمانبرداری زنان افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ امیرالمومنین علی رض فرمود کہ شنیدم از زبان درربار گوہر نثار

خواجۂ کائنات حضرت محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ والہ وسلم در باب زنان ہر زنے
کہ شوہر خود را فرمانبرداری کند برابر فاطمہ الزہرا رض در بہشت رود بعد ازان فرمود
ہر آن زنیکہ شوہر او را بخانہ خواب خود خواند واو نیاید دور شود ہمہ نیکیہا کہ کردہ
باشد چنان بیرون آید چون مار از پوست و بزہ چندان باشد کہ ریگ بیابان
واگر آن زن بمیرد و شوہر از وے خوشنود نباشد ہفت در دوزخ بکشایند
واگر شوہر خوشنود باشد بنام آن زن ہفتاد درجہ در بہشت بر آرند انگاہ
فرمود در تنبیہ نوشتہ دیدہ ام ہر آن زنیکہ روے با شوہر خود ترش کند
و در روے شوہر ننگرد بعدد ستارہ کہ در آسمان است یک آن گناہ بروے
بنویسند انگاہ فرمود کہ اگر شوے را از یک سوراخ بینی ریم رود واز دیگرے
خون واین زن آن را بزبان خود مے کشد حق شوہر تمامت نگزاردہ باشد
پس اے درویش اگر بدون خدا سجدہ روا بودے رسول اللہ صلے اللہ علیہ
وآلہ وسلم فرمودے زنان را تا سجدہ کنند مر شوہران را چندین حق است
انگاہ سخن در بردہ آزاد کردن افتادہ بود ہمچنان درویشے بیامد روے بر
زمین آورد وبردہ آورد بخدمت خواجہ او را آزاد کرد خواجہ دعائے خیر
ارزانی داشت انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم گفتہ است
ہر کہ بردہ آزاد کند بنویسند ہر رگیکہ در تن اوست ثواب پیغامبری دہند و
از دنیا بیرون نرود تا ایزد تعالےٰ گناہ خرد و بزرگ او عفو نکند و مادر و پدر
او را از خاندان او ہفتاد تن را بیامرزد و بہر تار موے کہ بر تن او باشد
شارستانی در بہشت بنام او بنا کنند و ہر رگیکہ در تن او باشد نورش
دہند و بران پل صراط آسان کنند نامش در آسمان از اولیاء خوانند
انگاہ فرمود کہ روزے رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نشستہ بودند و اصحاب

گرد او بودند امیر المومنین ابو بکر صدیق رضہ برخاست و گفت یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم چہل بردہ دارم بست بردہ برائے رضائے خدائے تعالےٰ آزاد کردم رسول صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم دعائے خیر ارزانی داشت مہتر جبرئیل ؑ فرود آمد گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمان میشود ہر موئے کہ بر تن آن بردگان ابو بکر صدیق رضہ است ہمان مقدار نفر از امتان تو از آتش دوزخ خلاص دادم و ہمان مقدار ثواب ابو بکر صدیق رضہ یافت بعد ازان فرمود کہ امیر المومنین عمر رضہ برخاست روئے بر زمین آورد و گفت یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم سی بردہ دارم ازان پانزدہ برائے رضائے خدائے تعالےٰ و رسول خدائے صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم آزاد کردم رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم دعائے خیر ارزانی داشت ہمچنان باز مہتر جبرئیل علیہ السلام فرود آمد گفت یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمان مے شود ہر رگیکہ بر تن آن بردگان باشد پنجاہگان نفر از امت تو از آتش دوزخ خلاص دادم و ہمان مقدار ثواب عمر را رضہ روزی شد بعد ازان فرمود کہ امیر المومنین عثمان رضہ برخاست و گفت یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم بردہ بسیار دارم صد بردہ برائے رضائے خدائے تعالےٰ آزاد کردم رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم دعائے خیر ارزانی داشت ہمچنان مہتر جبرئیل علیہ السلام فرود آمد گفت یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمان مے شود ہر رگیکہ بر تن این بردگان باشد صدگان نفر آدمی از امت تو از آتش دوزخ خلاص دادیم بعد ازان فرمود کہ امیر المومنین علی رضہ برخاست روئے بر زمین آورد و گفت یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم من از دنیا ہیچ ندارم جانی دارم فدائے خدائے تعالےٰ کردم ہمچنین بود کہ مہتر جبرئیل ؑ فرود آمد

گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمان مے شود کہ علی ہم ما چیزے از دنیا
ندارد ما در دنیا ہیزدہ ہزار عالم آفریدہ ام رضاے ترا و علی را ہمگان آدمی
از ہر عالمے از آتش دوزخ خلاص دادیم آنگاہ فرمود کہ خواجہ یوسف چشتی رہ
را رسم بودے ہر بزرگے کہ براے دیدن خواجہ آمدے یک بردہ خدمتی آوردی
خواجہ بحضور او بردہ را قبول کردے و گفتے ہم تو آزاد بکن باشد کہ فردا من و
تو بطفیل او از آتش دوزخ خلاص یابیم آنگاہ فرمود آنروز کہ خواجہ ابراہیمؒ
تایب شد آنمقدار کہ بردہ بود پیش خود آزاد کرد و راہ حج گرفت و گفت ہر کسی
در خانہ کعبہ در پاے میرود و این بزرگ ہر گامے کہ بر راہ مے نہاد یک
دوگانہ مے گذارد برین منوال در مدت چہاردہ سال بخانہ کعبہ رسید کعبہ را
بر جا نیافت تحیرے پیدا شد ہاتفے آواز داد کہ اے ابراہیم صبر کن کعبہ بدیدن
ضعیفہ رفتہ است این زمان خواہد آمد ہمینکہ خواجہ این آواز شنید بیشتر تحیر
پیدا شد گفت آن ضعیفہ کہ خواہد بود روان شد کہ بروم ببینم ہمین کہ در بادیہ
رسید رابعہ بصری را دید نشستہ کعبہ گرد سر او طواف مے کند ابراہیم رہ را
غیرت پیدا شد چندانکہ بانگ بر رابعہ زد کہ این شور چہ افگندۂ رابعہ گفت
کہ من این شور نیفگندہ ام این شور در جہان تو افگندۂ کہ چہاردہم
سال بدیدن در خانہ کعبہ رفتے و بشرہ نیافتے ہمینکہ این بشنید گفت ترا
آرزوے خانہ کعبہ بود و مرا آرزوے خصم خانہ باشد آنگاہ فرمود کہ اے
درویش مرد او ست کہ ہیچ امر پیش حق نظر نہ کند پس مبتلا بدنیا و آخرت
نشود ہر چہ در بر ایشان است نظر نکند چون مرد بدین مقام برسد ہر چہ
در ملک او ست ملک دوست باشد گرد او کعبہ اینک طواف کند دست
از دامن او ندارد پس اے درویش ہمین تصور کن کہ چون سید عالم صلی اللہ

علیہ وآلہ وسلم ازان حق شد حق ازان سید عالم صلے اللہ علیہ والہ وسلم شد پس در میان ہیچ نماند آنگاہ ندا آمد کہ قل لَا اِلٰہَ اِلَّا اللہ محمد رسول اللہ ہمینکہ ساکنان عظمت ماتحت الثریٰ وانچہ در دنیا وآخرت است این معائنہ کردند از ملک تا ملک واز بشر تا جن وجز آن خود را طفیلے دیدہ اند پس دست در دامن او زوند گفتند یارسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فردا مارا نگذاری واز شفاعت خود مارا محروم نکنی آنگاہ فرمود کہ اے درویش تا بدانی چون دوست از آنِ خود شد ہرچہ ہست ملک این بس ست اما مردے باید کہ از ہمہ موجودات عالم فارغ باشد ومشغول دوست گردد تا ہرچہ از دوست است بدو اقتدا کند آنگاہ فرمود کہ اے درویش وقتے جانب سیوستان مسافر بودم در سیوستان بزرگے را دریافتم کہ او را شیخ سیوستانی گفتندے اما پیرے باعظمت وہیبت بود کہ بدان عظمت ہیچ پیرے را ندیدہ بودم او در عالم تحیر مشغول بود چون نزدیک رسیدم روے سوے من کرد سر زیر آوردم فرمود سر برکن سر بر کردم فرمود کہ اے درویش امروز قریب ہفتاد سال است کہ جز حق با دیگرے مشغول نشدہ ام اما مشغولی کہ بشما شدہ است فرمان ست بشنو اگر دعوے محبت مے کنی بغیر او مشغول نشوی وباکسے صحبت نکنی تا سوختہ نگردی کہ آتش غیرت گرد عاشقان میگردد ہمینکہ عاشق بغیر معشوق آویخت آتش غیرت او را ناچیز گرداند اما بدانکہ درختے کہ در راہ محبت است دو شاخ است یکے را نرگس وصال گویند دوم را نرگس فراق پس ہر کہ از ہمہ فارغ باشد او با دوست یگانہ باشد بوصال دوست مشرف شود وہر کہ بدان دوست بدیگرے میل کند بفراق مبتلا گردد ہمینکہ آن بزرگ این بگفت فرمود کہ اے درویش

باز گرد کہ مارا از کار داشتے این بگفت و در عالم خود مشغول شد دعاگو باز گشت آنگاہ
فرمود کہ اے درویش ما در فضیلت آزاد کردن بندہ بودیم در خبر است از رسول اللہ
صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر کہ بردہ آزاد کند از دنیا بیرون نرود تا جاے
خود در بہشت نہ بیند و در وقت جان دادن ملک الموت قردہ دہد از بہشت
انگاہ فرمود کہ شنیدہ ام از خواجہ محمد چشتی رح ہر کہ بردہ آزاد کنندہ از دنیا بیرون
نرود تا شربت بہشت نخورد و جان کندن بروے آسان شود و روز قیامت
زیر سایۂ عرش باشد و بحساب در بہشت رود ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام
کرد مشغول شد دعاگو باز گشت الحمد للہ علے ذلک **مجلس پنجم** سخن در صدقہ
دادن افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ در فتاوے خواجہ یوسف چشتی
نوشتہ دیدہ ام بروایت ابوہریرہ رض کہ رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را
پرسیدم ما افضل الاعمال یا رسول اللہ قال صدقۃ یعنے فاضل ترین اعمال
کدام است رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود صدقہ دادن پردہ
بود در آتش دوزخ تا ایمن باشد آنگاہ فرمود کہ وقتے دیگر پرسیدند کہ پس
ازان صدقہ فاضل ترچیست گفت قرآن خواندن آنگاہ فرمود کہ عبد اللہ مبارک
گفت کہ ہفتاد سال بر نفس خویش مجاہدہ کردم یعنی کارزار کردم ہمین میدانم
کہ عقوبتہا دیدم بحضرت دولت باز نشنود و در کشادہ نشد ہمین کہ گرد خود
بر آمدم ہر چہ در ملک خود مال داشتم در راہ خداے صرف گردانیدم ہمہ
دوست از آن خود شد و ہر چہ در ملک دوست بود از آن خود شد انگاہ فرمود
ابراہیم ادہم رح در آثار اولیا نبشتہ است کہ یکدرم صدقہ بہتر از عبادت
یک سال است کہ شب قیام کند و روز روزہ دارد آنگاہ فرمود کہ آن روز
کہ امیر المومنین ابوبکر صدیق رض ہشتاد ہزار دینار در راہ خداے تعالے

صرف کرد و گلیمے پوشیدہ بخدمت سیدِ عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آمد پرسید
کہ یا ابوبکر ذخیرہ چنانچہ معہودہ عالم است چیزے گذاشتہ گفت یا رسول اللہ
صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہ و رسول اللہ یعنے خدا و رسول بس است ہمین کہ
ابوبکرؓ این بگفت در حال مہتر جبرئیل عم با ہفتاد ہزار فرشتہ مقرب گلیم پوشیدہ
فرود آمد سلام کرد و گفت یا رسول اللہ فرمان مے شود کہ امروز ابوبکر در راہ
ما مال خود بصرف رسانیدہ است سلام بدو رسانی و بگوی کہ کردی انچہ
رضائے ما بود ما آن کنیم کہ رضاء او باشد و محمد را و جملہ ملک را فرمان شدہ است
تا بموافقت ابوبکر صدیق گلیم پوشند کہ فردا جملہ گلیم پوشان را بگلیم ابوبکر
خواہم بخشید انگاہ فرمود وقتے پیغامبر صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را امیر المومنین
علی رضؓ پرسید یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم قرآن خواندن فاضل تر ست
یا صدقہ دادن گفت صدقہ زیرا کہ امین کند صدقہ از آتش دوزخ انگاہ فرمود
وقتے جہودے در راہ استادہ نان پارہ سگ گرسنہ را مید اد قضارا خواجہ
حسن بصری رح بر سر وقت اور سید او را پرسید یگانہ یا بیگانہ گفت این مرد بیگانہ
گفت پس این چہ چیز است کہ مے کنی کہ قبول نیست گفت اگر قبول نیست
بارے مے بیند کہ چہ مے کنم الغرض بعد از مدتے خواجہ رح در کعبہ معظمہ رسید
از زیر ناودان کعبہ آواز آمد کہ ربی از سراوقات غیب آواز برمے آید لبیک
عبدی خواجہ را حیرتے پیدا شد کہ بروم بینم نیک بختی بندہ خواہد بود ہمینکہ
آنجا رسید مردے را دید سر بسجدہ نہادہ ربی مے گوید زمانے استادہ شد
چند انیکہ آن مرد سر برآورد خواجہ را گفت مرا مے شناسی گفت خیر گفت
ہمان مردم کہ مے گفتی خیر تو قبول نیست دیدی کہ چیز مرا قبول گردد مرا بجوائد
انگاہ فرمود کہ در آثار اولیا نبشتہ دیدہ ام صدقہ نورے است و صدقہ

پیرایۂ حوران و صدقہ فاضل تراز ہزار رکعت است کہ نماز کند آنگاہ فرمود
کہ چون روز قیامت باشد قومی از صدقہ دہندگان را جاے زیر عرش
باشد و آن قومے کہ بیش از مرگ صدقہ دادہ اند پس مرگ قبہ گردد آن کس را
کہ در دنیا دادہ باشد آنگاہ فرمود کہ صدقہ راہ راست سوے بہشت ست
و ہر کہ صدقہ دہد از رحمت خداے عزوجل دور نباشد آنگاہ فرمود کہ در جماعت
خانہ خواجہ حاجی رح ہرگز ندیدم کہ ہیچکس از آیندگان از صبح تا شام ناخوردہ
چیزے برفت و آن زمان اگر چیزے نبودے خادم را اشارہ شدی تا
آب بگرداند بارے امروز از دادن روز خالی نرود آنگاہ فرمود کہ اے
درویش زمین فخر کند بر سخیان و ہر روزے و شبے سخی در وے نگذرد دگر نیکی
در اعمال او بنویسند آنگاہ فرمود کہ سخیان ہزار سال بیش از ہمہ بوی
بہشت یابند و ہر روز ثواب پیغامبری بنویسند ہمینکہ این فوائد تمام
کرد خلق و دعاگو باز گشت الحمد للہ علے ذلک مجلس ششم سخن در
شراب خوردن مویز افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ روایت کرد امیر المومنین
عمر خطاب رضی اللہ عنہ از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ در مشارق الانوار
مسطور است از خوردن شراب مویز گفت اے عمر حلال نیست و آن محض
حرام است و خراب و این شراب مومنان نیست آنگاہ فرمود وقتے
رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود تا آن زمان کہ سخت نشدہ است
و ہر ساعت کہ مالیدہ باشند اگر بخورد روا باشد و اگر یک زمان از مالیدن
ماندہ باشد و آن سخت شود روا نیست خوردن آنگاہ فرمود کہ رسول
خداے صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم لعنت کردہ است بر آن کس کہ خمر
خورد یا بفروشد یا از بہاے آن بخورد آنگاہ خواجہ چشم پُر آب کرد فرمود

که این شریعت است که حرام میدارند اما در طریقت آب جو بها بشراب خورند
که در طاعت کاہلی کرد فرمود که این نتواند گزارد انگاه فرمود که وقتے از خواجه
بایزید رحمۃ اللہ علیہ پرسیدند که حکایت از حال مجاهده خویش بما بگوے گفت اگر از مجاهده
بشما چیزے بگویم طاقت شنیدن نیارید اما معامله که با نفس خود کرده ام
بگویم اگر بشنوید شبی از شبہاے نفس را بنماز طلبیدم نفس موافقت نه نمود و آن
نماز از من فوت شد سبب این بود امروزانه وظیفه زیاده خورده شده بود
چون روز شد عهد کردم تا سال تمام نفس را آب ندهم آنگاه فرمود که وقتے خواجه
ابوتراب نخشبی را هوس بیضه مرغ و نان سپید شد که اگر امروز برسد بدان افطار
کنم قضارا بوقت نماز دیگر خواجه براے تجدید وضوے بیرون آمد در صحرا کودکے
برآمد دست در دامن خواجه زد گفت این دزد است که بروز کالای من برده است
امروز باز آمده است تا کالاے دیگر برد همینکه فریاد شد خلق گرد شدند کودک
و پدر آن در مشت زدن شدند خواجه شمرد چنانچه شش مشت زدند همچنان
مردے پیدا شد خواجه را شناخت گفت اے خواجگان این دزد نیست خواجه
ابوتراب نخشبی است خلق بمعذرت درآمدند که ماندانستیم بخشیدنی باید بود چون آن
مرد خواجه را بخانهٔ خود برد نماز شام بگذارد و نه بشب قضارا در خانهٔ آن مرد
بیضهٔ مرغ و نان سپید موجود بود پیش آورد همینکه خواجه آن بدید تبسم کرد گفت
که بردار من نخواهم خورد گفت چرا گفت امروز ما آرزوے این کرده بودم ناخوردنی
شش مشت خوردم اگر این را خواهم خورد ندانم تا چه بلا برمن نزول گردد خواجه
ناخورده برفت همینکه خواجه این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت
الحمد للہ علی ذالک مجلس هفتم سخن در آزار مومن افتاده بود بر لفظ
مبارک راند که روایت کرد ابوهریره رضی اللہ عنہ از رسول اللہ صلی اللہ علیه وآله وسلم

ہر کہ مومن را بیازارد ہمچنان دان کہ مرا رنجانیدہ باشد و ہر کہ مرا رنجانیدہ باشد
خدائے تعالی را آزردہ کردہ باشد و در سینہ ہر مومن ہشتاد پردہ اند کہ در ہر پردہ
فرشتہ استادہ است ہر کہ بیازارد مومن را ہمچنان باشد کہ ہر ہشتاد فرشتہ
را رنجانیدہ باشد انگاہ حکایت در نماز افتادہ بود فرمود کہ بعد از فریضہ میگذارند
و مشائخ ما این نماز گزاردہ اند پس ہر کہ پیش از نماز پیشین چہار رکعت نماز بگزارد
ہر چہ داند از قرآن خواند مژدہ دہد مر او را خدائے تعالے بسوے بہشت
و ہفتاد ہزار فرشتہ در وقت دفن او را در گور با ہدیہ بیایند بر سر گزارندہ
این نماز نثار کنند و چون از گور برخیزد ہفتاد حلہ بپوشانند و در بہشت برند
و ہر کہ پس از نماز پیشین بگزارد قرآن معین نیست خدائے تعالے ہزار حاجت
در ہر گفتے روا گرداند و ہزار نیکی بنویسد و بدہد مر او را ثواب عبادت یکسال
انگاہ فرمود کہ مشائخ طبقات در کتاب مجیب مینویسند کہ مرد دانا آن زمان کہ
در نماز حضور تمام حاصل نشود بر نماز شروع نکند زیرا کہ در رسالہ پیر خود خواجہ
حاجی رح نبشتہ دیدہ ام خواجہ یوسف چشتی رح خواستے کہ در نماز شروع کند
ہزار بار تکبیر گفتے و نشستے تا آن زمان کہ در وے حضور حاصل شدے در نماز
شروع بکردے ہمین کہ در ایاک نعبد و ایاک نستعین رسیدے بسیار تامل کردی
الغرض ازان اصل سوال کردہ شد فرمودند کہ وقتی کہ حضور حق تمام حاصل میشود
در نماز شروع مے کنم زیرا کہ چہ باشد کہ در روے نعتے در مشاہدہ نبود انگاہ فرمود
کہ وقتے خواجہ جنید بغدادی رح و خواجہ شبلی رح بیرون بغداد برفتند وقت
نماز در آمدہ بود ہر دو بزرگواران در تجدید وضو مشغول شدند چنانکہ این ہر دو
بزرگواران در نماز شروع کردند ہمچنان پشتوارہ ہیزم بر سر کردہ میگذشت
چون ایشان را بدید بر فور پشتوارہ ہیزم فرود آورد و در وضو مشغول شد

چنانکہ این بزرگواران بفراست دریافتند کہ این مرد یکے از واصلان است
ہمہ او را پیش فرستادند الغرض او در نماز شروع کرد در رکوع و سجود تا دیر میکرد
چون از نماز فارغ شد از دیر بودن رکوع و سجود سوال کردند گفت یکبار
کہ تسبیح گفتم تا آنزمان کہ لبیک عبدی نے شنیدم بار دیگر تسبیح نے گفتم سبب دیر
شدن این بود آنگاہ فرمود کہ وقتے جانب خانہ کعبہ معظمہ درمیان مجاوران چند
گاہے معتکف بودم درمیان این بزرگواران بزرگے بود خواجہ عمر نسفی گفتندے
روزے آن بزرگ پیش اما مے میگفت ہمچنان در وقتے حالی پیدا شد سر در
مراقبہ کرد یکزمانے چون سر بر آورد وروے سوے آسمان کرد حاضران مجلس را
فرمود سر بالا کنید و ببینید ہمین کہ بگفت بدیدم گفت چہ میگویند و چہ مے بینند
گفتم کہ دیدم اول فلک فرشتگان طبقہاے رحمت بر دست گرفتہ استادہ اند
لبہاے جنبانند گفت مے دانید کہ چہ میگویند گفتم کہ بندگی شیخ از ما بہتر داند
ہمینکہ این بگفتم سر بالا کرد و مناجات کرد الٰہی آنچہ بندگان خود را می شنوائی
حاضران مجلس را نیز بشنوان برفور ہاتف غیب آواز داد اے عزیزان این
فرشتگان کہ لب مے جنبانند این میگویند کہ یارب بحرمت علم و مجاہدہ
خواجہ نسفی کہ ایشان را بیامرز بعد از ان فرمود کہ این نعمت در ہمہ مرکب ست
اما مرد اوست کہ درین جد و جہد خود کند یا بدین مقامات برسد آنگاہ فرمود
کہ اے درویش بزرگے بود در بغداد از حد صاحب کشف و کرامات او را
گفتند کہ نماز چرا نے گزاری گفت شمار ا درین کار نیست اما تا آنکہ طلعۂ دوست
را نہ بینم نے نشینم آنگاہ فرمود کہ ازینجاست کہ بعضے مشائخ گفتہ اند کہ علم
علمے است کہ عالمان بدانند و زہد زہدی است کہ زاہدان بدانند و این
اسرار است کہ اہل معنی دانند آنگاہ فرمود ہر کہ پیش از نماز دیگر چہار رکعت

نماز گزارد ابو دردا رضہ گفت مرا ورا بدہند بہر رکعتی قصرے در بہشت وچنانستی
کہ اندر ہمہ عمر عبادت کردی مر خدائے را عزوجل وہر کہ چہار رکعت گذارد میان
نماز شام و نماز خفتن در رود در بہشت وایمن باشد از بلا ہا وبہر رکعتی ثواب پیغمبری
نبویسند وہر کہ بعد از نماز خفتن چہار رکعت نماز کند بیحساب در بہشت رود واین
نکند مگر دوست خدائے آنگاہ فرمود ہر کہ نماز بسیار کند ور حساب بسیار ماند وہر کہ
بدی کند نیکی بیفزاید آنگاہ فرمود کہ بیازارد مومن را مگر منافق وملعون ہمینکہ
خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق ودعاگو بازگشت الحمد للہ علی ذٰلک
مجلس ہشتم سخن در قذف گفتن افتادہ بود بر لفظ مبارک راند ہر کہ مومنے را
دشنام وہد ہمچنان باشد کہ مادر ودختر خود را زنا کردہ باشد وچنانستے کہ یاری
کردہ فرعون را بحرب موسےٰ عم آنگاہ فرمود ہر کہ مومن را دشنام دہد دعائے
او مستجاب نشود تا چند روز اگر بے توبہ بمیرد عاصی شدہ باشد آنگاہ سخن در طعام
افتادہ بود ہمچنان طعام آوردند فرمود کہ سفرہ بیارید تا بالائے آن طعام بخوریم
رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم برخوان طعام نخوردہ است ولیکن در خوردن
بالائے خوان منع ہم نکردہ است اگر بخورند روا باشد اما ہمہ بر سفرہ خوردے
تا مانند کنیم بانند خوان برادرم عیسےٰ عم آنگاہ فرمود برخوان عیسےٰ عم سفرہ
سرخ بود کہ از آسمان فرود آمدہ بود در وہفت کردہ وپنج آثار نمک بود پس ہر کہ
بر سفرہ نان با نمک خورد بنویسند بہر لقمہ صد نیکی وصد درجہ در بہشت بر آرند و
ہمسائگی مہتر عیسےٰ عم باشد وخوردن نان بر سفرہ سرخ یک شارستانی یابد
در بہشت وچون از خوردن نان فارغ شود خدائے تعالےٰ جملہ گناہان وے
بیامرزد آنگاہ فرمود کہ شنیدم از زبان خواجہ مودود حسن رح ہر کہ بر سفرہ سرخ نان
بخورد خدائے تعالےٰ نظر رحمت در وے میکرد آنگاہ فرمود کہ شمس العارفین

واین نام او از روضۂ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود و آن چنان بود کہ
آن روز او بر سر روضہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم رسید سلام کرد آواز
برآمد کہ علیک السلام یا شمس العارفین ہمینکہ از روضہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ
وآلہ وسلم باز گشت ہر کہ پیش می آمدی گفت السلام علیک یا شمس العارفین انگاہ
ملائم این معنی حکایت فرمود کہ با امام اعظم رض ہمین معاملہ بود چون در مبدء حال بر
سر روضۂ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم رسید سلام کرد و گفت کہ السلام علیک
یا سید المرسلین آواز برآمد علیک السلام یا امام المسلمین بعد ازان فرمود کہ خواجہ
بایزید بسطامی رحمۃ اللہ علیہ را خطاب سلطان العارفین از آسمان بود چنانچہ شبے
از شبہاے بوقت نیم شب برخاست بالاے بام برآمدہ جہانے آرمیدہ دید ہیچ
کس بیدار نہ در خاطر مبارک خواجہ گذشت کہ اید ریغ درچنین حضرت باعظمت
چرا بیدار و مشغول نباشند خواستند کہ از خداے تعالے بخواہند کہ ہمہ خلق
بیدار شوند و مشغول باشند باز در خاطر گذرانید کہ این مقام شفاعت خواجہ
کامیاب است صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم مرا چہ مجال کہ این درخواست کنم ہمینکہ
در خاطر گذرانید ہاتف غیب آواز داد کہ اے بایزید ہمین مقدار کہ ادب نگاہداشتے
نامت در میان خلق سلطان العارفین گردانیدم انگاہ فرمود کہ احمد معشوق را
ہمین معاملہ بود آنچنان بود شبے در چلہ زمستان نیم شب بیرون آمد در آبے
در رفت در تہلکہ جان باستاد گفت تا آن زمان من ندانم کہ کیستم ازینجا بیرون نیایم
آواز برآمد تو آن کسے کہ فرداے قیامت چندین کسان بشفاعت تو از دوزخ
خلاص خواہند یافت شیخ احمد گفت بر بندہ نکنم مرا مے باید کہ من بدانم کہ کیستم
انگاہ آوازے شنید کہ حکم کردہ ام کہ درویشان و عارفان و عاشقان ما باشند
و تو معشوق ما باشی انگاہ خواجۂ احمد از انجا برآمد ہر کہ پیشش مے آمد میگفت

السلام علیک احمد معشوق انگاه فرمود او نماز نمے گذارد وے چنانچہ مردمان او را
گفتند کہ تو نماز نمے گذاری گفت نماز نگذاردم و بے فاتحہ نخوانم گفتند این نماز
چہ باشد چون الحاح بسیار شد باز گفت فاتحہ نخوانم ولی ایاک نعبد و ایاک نستعین
نخوانم گفتند این ہمہ بخوان بعد ازان گفتگوے بسیار شد در نماز ایستادہ فاتحہ
خواندن گرفت چون انجا رسید ایاک نعبد و ایاک نستعین در اعضاے
او از زیر ہر تار موے خون روان شد انگاہ روے سوے حاضران کرد و گفت
کہ مرا نماز درست نیست مردمان میگویند کہ نماز بگذارم ہمین کہ خواجہ فوائد تمام
کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت الحمد للہ علے ذلک مجلس نہم در
کسب و کار کردن افتادہ بود بر لفظ مبارک راند وقتے رسول اللہ صلے اللہ
علیہ وآلہ وسلم نشستہ بودند مردے برخاست پرسید یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ
وآلہ وسلم چگوئی در پیشہ من گفت پیشہ تو چیست گفت درزی گری فرمود اگر
براستی درزی کار تو از حد بزرگ ست فردای قیامت برابر ادریس پیغمبر عم در بہشت روی
انگاہ مردی دیگر برخاست گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در پیشہ من
چگوئی پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود پیشہ تو چیست گفت کشاورزی گفت پیشہ تو
نیکوست زیرا کہ این پیشہ مہتر ابراہیم عم داشت مبارک و با منفعت است خدای
عزوجل بر شما برکت دہد بدعای مہتر ابراہیم پیغمبر عم و فردائے قیامت در بہشت نزدیک
مہتر ابراہیم عم باشی انگاہ مردے دیگر برخاست گفت یا نبی اللہ صلے اللہ علیہ
وآلہ وسلم چگوئی در پیشہ من پرسید پیشہ تو چیست گفت پیشہ من تعلیم فرمود
خدائے تعالے پیشہ شما از حد دوست داشت اگر خلق را نصیحت کنی روز
قیامت با مہتر خضر عم باشی و ثواب خضر عم یابی و اگر عدل کنی فرشتگان
آسمان بامر شما را استغفار کنند انگاہ مردے دیگر برخاست گفت یا نبی اللہ

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چہ گوئی در پیشہ من گفت پیغمبر صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم
پیشہ تو چیست گفت بازرگانے فرمود اگر راست ورزی در بہشت رفیق
پیغامبر باشی انگاہ فرمود کاسب دوست خدا است اما کاسبی کہ درین وقت
نماز حاضر باشد واز حد شریعت قدم بیرون نہ نہد کہ از حدیث است ان کاسب
حبیب اللہ و در حدیث است ان کاسب صدیق اللہ انگاہ فرمود کہ ابو بردا رض
دکانداری کردے چون آخر الزمان حقیقت مسلمانی دریافت دکانداری ترک
کرد گفتند چرا ترک مید ہی گفت چون مسلمانی دریافتم دیدم کہ بادکان مسلمانداری
راست نمے آید انگاہ فرمود الکاسب صدیق اللہ اوراکہ تکیہ بر خدائے باشد
سر کسب نہ باشد کہ کفر است وآن زمان کہ وقت نماز در آید ترک کار ہا دہد
نماز بگذارد ہمچنین کاسب صدیق است ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد خلق و
دعاگو باز گشت الحمد للہ علےٰ ذٰلک مجلس وہم سخن در مصیبت افتادہ
بود بر لفظ مبارک راند عبد اللہ انصاری رض روایت کرد از پیغامبر صلے اللہ
علیہ وآلہ وسلم ہر کہ در مصیبت بانگ کند یا نوحہ کند لعنت خدائے بر آنکس
باشد انگاہ فرمود مشائخ طبقات گفتہ اند آن کفر است و بنویسند نام او در
دیوان مومنان منافق ولعنت خدائے بر آن کس باشد کہ بوقت مصیبت
بانگ کند انگاہ فرمود مشائخ طبقات گفتہ اند کہ بانگ ونوحہ آن کس کہ کند
در وقت مصیبت چہل سال گناہ بروے بنویسند وصد سالہ عبادت او را
خبط شود واگر بدین حال بمیرد و بے توبہ مردہ باشد قرین ابلیس باشد در
دوزخ انگاہ فرمود کہ وقتے خواجہ ابراہیم ادہم رح در راہے مے گذشت آواز
نوحہ شنید برفور ارزیر گداختہ در گوش انداخت آخر کر شد بعد ازان فرمود
ہر کہ جیب را پارہ کند در وقت مصیبت خدائے تعالےٰ بر آن بندہ

بنظر رحمت بنگرد و در روز قیامت سخت ترین عذاب کند و در روایت دیگر
آمده است ہر کہ پیراہن پارہ کند و نوحہ کند روز قیامت میان دو ابروے
او نوشتہ پیدا آید کہ نومید است از رحمت خداے عز و جل آن بندہ مگر توبہ
کند و ہر کہ ذراع سیاہ کند از بہر او در دوزخ ہفتاد خانہ بنا کنند و ہیچ طاعتے ازان
قبول نشود و چنانستے کہ ہفتاد مومن را کشتہ باشد و ہزار بدی در نامۂ اعمال
او بنویسند و ہر کہ در آسمان و زمین فرشتہ است بروے لعنت کند تا آن
ذراع سیاہ بر او باشد انگاہ سخن در آب دادن افتادہ بود فرمود ہر کہ تشنہ
را آب دہد در آن ساعت از گناہان بیرون آید گوئی این زمان از مادر زادہ
شدہ است و بے حساب در بہشت رود و اگر در آن فور بمیرد شہید مردہ باشد
انگاہ فرمود ہر کہ گرسنہ را طعام دہد خداے عز و جل ہزار حاجت او روا گرداند
و از آتش دوزخ آزاد کند و در بہشت بنام او قصرے بنا کند انگاہ فرمود
دختران ہدیہ خداے اند عز و جل پس ہر کہ ایشان را دوست دارد خداے و رسول
خداے صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم از وے خوشنود باشد انگاہ فرمود ہر کرا
خداے تعالے دختران دہد و آن دختران ہدیہ خداے اند خداے تعالیٰ
ازان کس خوشنود باشد و ہر کرا دختران باشند و بر آن شادی کند
فاضل تر ازان کہ ہفتاد بار خانۂ کعبہ را زیارت کردہ باشد و فضیلتش
بیش ازان باشد کہ ہفتاد بردہ آزاد کند ہر مادرے و پدرے کہ بر دختران
رحمت کند خداے تعالے بروے رحمت کند انگاہ فرمود کہ در آثار اولیا
بنشتہ دیدہ ام از رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم ہر کرا یک دختر باشد
فرداے قیامت میان او و میان دوزخ پانصد سال راہ را فرق باشد
انگاہ فرمود کہ اولیاے و انبیا چنان دختران را دوست مے داشتندی کہ

پسران راند اشتندی آنگاه فرمود که خواجه سری سقطی رح را دخترے بود از حد عزیز داشتے چنانکه خواجه را آرزوے کوزه نو و آب سرد شد از زبان مبارک ایشان بیرون آمد اگر باشد بران افطار کنم همینکه دختر بزرگوار این بشنید بر فور موجود کرد پیش خواجه وا اشست نماز دیگر بود خواجه را خواب غلبه کرد هم بر سر مصلا در خواب شد چنان در خواب دید گوئی حورے از بهشت در خانه فرود آمده است پرسید که اے کنیزک کرائی گفت کسے را که او در کوزه نو آب سرد نخورده است همینکه دست بکف دست زد کوزه شکسته یافت نعره بزد گفت سری بکوزهٔ نو آب خوردن نے یابد کسانیکه بچندین علائق دنیا مبتلا اند حاشا و کلا در مقامی چگونه رسند همینکه خواجه این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو باز گشت الحمد لله علی ذلک **مجلس یازدهم** سخن در کشتن جانوران افتاده بود بر لفظ مبارک راند که عبد الله بن مسعود رض روایت کرد از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم هر که جهل ماده گاو بسمل کند یک خون کبیره در گردن او بنویسند و هر جانوریکه بهواے نفس بکشد همچنان باشد که او ویران کردن خانه کعبه یاری کرده باشد مگر محلے که دران بسمل کردن روا باشد آنگاه فرمود که شنیدم از زبان خواجه حاجی رح که امی درویش خواجه عبد الله مبارک گفتندے که هفتاد سال عمر او بود قسم راند که درین هفتاد سال وقتے یاد ندارم که مرغے بسمل کرده باشم آنگاه فرمود که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرموده است که نه شاید جانورے را که کسے در آتش افگند یا به بیرحمی بکشد کفارت او آنست که برده آزاد کند و یا شصت مسکین را طعام دهد یا دو ماه روزه دارد پیوسته رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم گفتندے وانید که هیچ جانورے را آتش نرسد مگر خداے تعالی شمار ابعقوبت اندر دنیا و آخرت عذاب خواهد هر که جانوران را در آتش

افگند چنانستے کہ مادر خود را از ناکردہ باشد نعوذ باللہ منہا ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت مجلس دوازدہم سخن در سلام گفتن افتادہ بود آنگاہ فرمود کہ در خبر است از رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ چون از مجلس برخیزد و سلام گوید کہ گفتن سلام کفارت است مر گناہان را و فرشتگان آمرزش خواہند آن کس را کہ از مجلس برخیزد و سلام گوید و رحمت خدائے تعالےٰ بروے فرود آید کہ اندر نیکی حالش بیفزاید و حیات او زیادہ گردد آنگاہ فرمود کہ شنیدم از زبان خواجہ یوسف حسن چشتی رح کہ چون از مجلس برخیزد و سلام گوید ہزار نیکیش بدہند و ہزار حاجتش روا کنند و از گناہان ہمچنان پاک شود گوئے کہ این زمان از مادر زادہ شدہ است و یک سالہ گناہ پاک کنند و یک سالہ عبادت در نامۂ اعمال او بنویسند و صد حج و عمرہ بنام او بنویسند و ہزار طبق رحمت بر سر آن بندہ نثار کنند آنگاہ فرمود کہ امیر المومنین علی رض گفت ہر چند خواستم کہ وقتے باشد کہ وقت آمدن در مجلس و تا وقت خاستن رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم سلام گویم میسر نشد کہ پیش از انکہ خواستم سلام گویم رسول علیہ الصلوٰۃ والسلام اول سلام گفتے کہ سلام سنت انبیا است ہمہ پیغامبرے کہ بودہ است سلام پیش از ہمہ گفتے ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت مجلس سیزدہم سخن در کفارت نماز افتادہ بود فرمود کہ امیر المومنین علی رض روایت کرد از رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر کرا نماز ہا قضا شدہ باشد و نداند کہ قضا چند است پس نماز کند در شب دوشنبہ پنجاہ رکعت و بخواند در ہر رکعتے فاتحہ یکبار و اخلاص یکبار و چون از نماز فارغ شود درود گوید خدائے تعالےٰ کفارت آن نماز گذشتہ کند اگر صد سال نماز نگذاردہ باشد بعد ازان سخن در قیام شبہا

افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود
ہر کہ بشب قیام کند و بخواند در انچہ مردمان خفتہ باشند ایزد تعالیٰ فرشتگان
را فرمان وہد تا شب دیگر نگاہدارند و از شب تا روز مرا او را آمرزش خواہند و
در روایتے دیگر آمدہ است کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود ہر کہ در
آدینہ بست رکعت نماز کند و بخواند در ہر رکعتے فاتحہ و اخلاص یکبار روز قیامت
با صد ہزار صدیقان و شہیدان برخیزد و بہر رکعتے ثواب شبان روز بدہند
و بہر حرفے نورے یابد و پل صراط بگذرد آنگاہ فرمود ہر کہ قیام کند اگرچہ مقدار
اشتری گردن بجنباند فاضل ترازان باشد کہ شصت حج و عمرہ گزاردہ باشد
و درہائے رحمت بروے بکشایند آنگاہ فرمود کہ وقتے در سمرقند مسافر بودم بزرگے
بود شیخ عبدالواحد سمرقندی گفتندے ازوے شنیدم کہ نیست حلاوت در ایمان
کہ قیام در شب در روز نیست پس ہر کہ این ہر دو فعل کند حلاوت ایمان یابد
آنگاہ فرمود کہ امام اعظم ابوحنیفہ کوفی رح سی سال در شب نخفت و پہلوے
مبارک ایشان در زمین نیامد آنگاہ فرمود چونکہ حج آخرین کردند ہمچنان بود کہ
امام اعظم رح پیش در کعبہ آمد بایستاد و گفت در باز کنید تا امشب مر خدائے را
عبادت کنم کہ داند بار دیگر قادر توانم شد یا نہ در باز شد امام اعظم در رفت
میان دو ستون خانہ کعبہ بنماز ایستاد پائے راست را بر پائے چپ نہادہ
نیمے قرآن خواندہ در رکوع و سجود تمام کردہ گفت الٰہی نکردم ہیچ طاعتے مر ترا
چنانکہ حق طاعت است و نشناختم ترا چنانکہ حق شناختن است ہاتف آواز
داد کہ ابوحنیفہ بشناختے مارا چنانکہ حق شناختن است و کردے انچہ کہ حق عبادت
بدرستی و راستی کہ ترا بیامرزیدم و آن کسان را کہ پیروی تو کنند و آن کسانرا
کہ در مذہب تو باشند آنگاہ فرمود کہ وقتے یوسف چشتی رح چہل سال نخفت

وپشت مبارک ایشان در زمین نیامد آنگاہ فرمود کہ خواجہ احمد چشتی رح
سی سال در شب قیام داشت وہر شبے در دو رکعت نماز دو ختم قرآن بکردے
بعد ازان فرمود ہمچنین گویند کہ حضرت را بخواب دید باقی عمر خواب نکرد
ہفتاد سال دیگر در حیات بود چون نقل آن بزرگوار نزدیک رسید یکی بزرگے
در خواب دیدہ پرسید کیف حالک چگونہ می روی گفت مردانہ می روم اے
عزیزان امروز را ہفتاد سال باشد کہ آن خواب دیدہ بودم تا غایت
روز بکسے نگفتم این زمان غرق آن خواب میروم آنگاہ فرمود کہ اے درویش
نورے است در دنیا و نورے است در پل صراط و نورے است در بہشت آنگاہ
فرمود ہر کہ در شب قیام کند ہر دعائیکہ کند مستجاب شدہ بہشت آرزومند
او گردد و خدائے تعالےٰ از وے خوشنود باشد آنگاہ فرمود کہ وقتی جانب
بخارا مسافر بودم درویشے را دریافتم از حد بزرگ مدتے در صحبت او بودم
ہیچ شبے ندیدم کہ ایشان را در قیام نرفت آخر شنیدہ شد کہ آن درویش
چہل سال است پہلوے وے بر زمین نیامد ہمین کہ خواجہ این فوائد تمام
کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت الحمد للہ علےٰ ذٰلک مجلس چہارم ہم
سخن در سورہ فاتحہ و اخلاص افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ خواجہ
یوسف حسن چشتی رح در رسالہ خود مینویسند کہ خبر است از پیغمبر صلے اللہ
علیہ وآلہ وسلم ہر کہ در وقت خفتن سورہ فاتحہ و اخلاص بخواند روز قیامت
از ایمنان باشد و از پس پیغمبران ہیچ کس پیش ایشان در بہشت نرود
و در بہشت رفتن قرین مہتر عیسےٰ عم باشد آنگاہ فرمود از خواجہ محمد عشی
آمدہ است ہر کہ در وقت خفتن یکبار فاتحہ و سہ بار اخلاص بخواند چنان
از گناہان پاک شود گوئی این زمان از مادر زادہ شدہ است آنگاہ فرمود

کہ در حدیقہ نوشتہ دیدہ ام کہ ابوہریرہ و ابن عمر رض فرمود ہر کہ در وقت خفتن
وقتے قل یا ایہا الکافرون بخواند ہزار تن گواہی دہد در بہشت آنگاہ فرمود وقتی
با پیر خود حاجی رح در بدخشان حاضر بودم در مسجد بدخشان بزرگے را دریافتم
کہ او را خواجہ محمد بدخشانی گفتندے از حد مشغول از وے شنیدم کہ فرمود ہر کہ
در وقت برآمدن آفتاب دو رکعت نماز کند یا چہار رکعت ثواب حج و عمرہ
در نامۂ اعمال او بنویسند و در خبر آمدہ است ہر کہ بوقت برآمدن آفتاب دو
رکعت یا چہار رکعت نماز کند فاضلتر از ان باشد کہ مال ہمہ دنیا صدقہ کردہ
باشد ہمینکہ خواجہ این فواید تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت الحمد للہ
علےٰ ذالک **مجلس پانزدہم** سخن در جنت و اہل جنت افتادہ بود برلفظ مبارک
راند کہ در تفسیر امام شعبی رح در صفت بہشت نبشتہ دیدہ ام کہ رسول اللہ
صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را پرسیدند کہ خبر کن ما را از خوردن اہل بہشت پیغامبر
فرمود صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم بدان خدائے کہ ما را بہ پیغامبری فرستاد
کہ مرد در بہشت باصد مرد طعام بخورد و با عیال خود صحبت کند گفتند کہ یا رسول
اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ازین خوردن او را اقتضائے حاجت باشد
یا نہ گفت باشد ہم بدان خوے بیرون آید خوشبوتر از مشک گردد و در شکمش
ہیچ نماند آنگاہ فرمود در بہشت زندہ باشند کہ ہرگز نمیرند و جوان باشند
کہ ہرگز پیر نگردند و پیوستہ در ناز و نعمت باشند و ہر روز نعمتہا بر ایشان
زیادہ باشد بعد ازان فرمود کہ ہر کہ خواہد آن نعمتہا بیابد در روز آدینہ
بعد از نماز بامداد صد بار سورہ اخلاص بخواند و ہر کہ پیوستہ بخواند نعمتہا
زیادہ گردد ہم رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را پرسیدند کہ در بہشت
مادران و پدران و فرزندان یکدیگر ملاقی شوند فرمود کہ فرمان مے شود

جنات عدن یدخلونہا ومن صلح من اباہم وازواجہم وذریاتہم والملائکۃ یدخلون
علیہم من کل باب یعنی در آیند در بہشت مادران وپدران وفرزندان چون
خواہند یکدیگرے را بہ بینند پس بر اسپان بہشت سوار شوند ودر قصرہاے
ایشان برند براے دیدن ہمینکہ خواجہ این فواید تمام کرد مشغول شد خلق
ودعاگو باز گشت الحمد للہ علے ذلک مجلس شانزدہم سخن در مسجد
افتادہ بود فرمود کہ در حدیث است ہر کہ پاے راست در مسجد نہد وبگوید بسم اللہ
توکلت علی اللہ لا حول ولا قوۃ الا باللہ من الشیطان الرجیم وپس ہر نمازے کہ
بگزارند خداے تعالےٰ فرمان دہد تا بنویسند بہر رکعتے ثواب صد رکعت نماز وے
بیامرزد اورا خداے تعالےٰ گناہان اورا کہ بہر قدمے درجہ در بہشت دہند و
بنام وے قصرے بنا شود در بہشت آنگاہ فرمود ہر کہ در رود در مسجد و بہ گوید
من الشیطان الرجیم پس این کلمہ را ابلیس گوید کہ بشکستی پشت مرا پس بنویسند
در نامہ اعمال او یکسالہ عبادت چون بیرون آید ہمان کلمہ بگوید بدہد خداے تعالےٰ
بہر تار موئے کہ بر اندام او باشد صد نیکی و بر آرند در بہشت صد درجہ آنگاہ فرمود
کہ امام زند ویسی زندہ راستی رحہ در کتاب خود مے نویسد چون مومن در
مسجد در آید نخست پاے راست درون نہد گناہانش را از اول تا آخر
بریزند چون بیرون آید پاے چپ بیرون نہد فرشتگان بگویند یارب نگاہدار
وحاجت وے رواکن وجایش در بہشت جاودانہ گردان آنگاہ فرمود در رسالہ
خواجہ محمد مرعشی رحہ نبشتہ دیدہ ام کہ سفیان ثوری رحہ در خانہ خداوند اینچنین
بے ادب وار در آمد چون پای چپ درون مسجد نہاد از سبب این بے ادبی اورا
ثور نام شد ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق ودعاگو باز گشت
الحمد للہ علے ذلک مجلس ہفتدہم سخن در دنیا وگرد کردن مال افتادہ بود

برلفظ مبارک راند کہ مرد باید بدین دنیا نگاہ نکند و گرد او نگردد و آنچہ بروے رسد در راہ خداے تعالے صرف کند و ہیچ نگاہ ندارد آنگاہ فرمود شنیدم از زبان خواجہ یوسف چشتی رح کہ شکر مال صدقہ دادن است و شکر اسلام الحمد للہ رب العالمین گفتن است و ہر کہ بگوید اسلام بجا آوردہ باشد و ہر کہ زکوۃ و صدقہ دہد حق مال گزاردہ باشد آنگاہ سخن در بدخوی کودکان افتادہ بود گفت رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمود کہ کودکان را در وقت گریستن ابلیس لعین گوش مے مالد تا ایشان بگریند پس ہر مادرے و پدرے کہ کودکان را میزنند معصیت بنام مادر و پدرے نویسند آنگاہ فرمود کہ در حدیث آمدہ است نگرید کودکے خرد تا ابلیس او را نیازارد اما چون کودک بگرید لاحول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم بگویند تا شمارا قردہ دہد و ایشان از گریہ بمانند آنگاہ فرمود کہ حسد نیکو نیست خاص در مسلمان در خبر است از قول بعضی علما کہ گفتہ اند حسد از دل ہا باید کرد چون پاک کردہ بروند در بہشت آنگاہ فرمود حسد علما زیادہ است زیرا کہ در دنیا حسد نکنند و در حسد غیرے کنند کہ دیدنش زیان ندارد ہمینکہ خواجہ این فواید تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت الحمد للہ علے ذلک مجلس ہیجدہم سخن در عطسہ زدن افتادہ بود برلفظ مبارک راند کہ در خبر است از رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم چون مومن عطسہ زند بگوید الحمد للہ رب العالمین خداے عزوجل ہمہ گناہانش بیامرزد و برآرند در بہشت بنام او درجہ و ثواب بردہ آزاد کنندہ در نامۂ اعمال او بنویسند اما چون عطسہ دوم زند مادر و پدرش را بیامرزد و چون عطسہ سوم زنند دانند کہ زکام است اے مسلمانان جواب دادن عطسہ کفارت گناہان است و زیادہ درجات است و عطسہ پردہ است میان آتش دوزخ و بنویسند ہزار نیکی بنام او

و برآرند ہزار درجہ و در روز قیامت در ترازوے وے نہند گران تر آید از عرش
و کرسی کہ در زدن عطسہ جواب دہد یکبار الحمد للہ رب العالمین عطا کند خدایتعالےٰ
در بہشت ہمساگی پیغمبران و شارستانی بدہد در بہشت آنگاہ فرمود اول کسی
کہ عطسہ زد مہتر آدم بود علیہ السلام و جبرئیل علیہ السلام پیش بود یرحمک اللہ گفت ہمینکہ خواجہ
این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو باز گشت الحمد للہ علےٰ ذٰلک
مجلس نوزدہم سخن در بانگ نماز افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ امیر المومنین
علی رضہ پرسید از پیغمبر صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم گفت یا علی ہر کہ بانگ نماز گوید
ثواب آن خداے عز و جل داند اما بانگ نماز حجت است بر امت من و تفسیر
انیست چون مومن گوید اللہ اکبر اللہ اکبر چنانستے کہ میگوید خدا یرا بر تو گواہ
گرفتم یا امت محمد حاضر شوید در نماز و دست باز دارید از شغل دنیا و چون بگوید
اشہد ان لا الہ الا اللہ یا امت محمد خدایرا و فرشتگان را گواہ گرفتم خبر کردم
بوقت نماز کہ ہیچ خبر ازین بزرگتر نیست و چون گوید اشہد ان محمدا رسول اللہ
گواہی میدہم کہ محمد رسول خداے ہست عز و جل و فرستادہ خدا است بحق و
چون گوید حی علے الصلوٰۃ یعنی اے امت محمد دین بر شما آشکارا کردم فرمان
برید خدایرا و مر رسول او را بنماز کہ خداے تعالیٰ ہمہ گناہان بیامرزد کہ نماز
ستون دین است و چون گوید حی علے الفلاح یا امت محمد بکشادند بر شما درہاے
بہشت و رحمت برخیزید نصیب خویش بگیرید از رحمت خداے کہ شما را بہشت
است از دنیا و آخرت و چون گوید اللہ اکبر اللہ اکبر چنانستے کہ میگوید رحمت خداے
بر شما و خدایرا بر شما گواہ گرفتم یا امت محمد حاضر شوید در نماز و دست باز دارید
از شغل دنیا و دین بر شما آشکارا کردم فرمان برید خدایرا و رسول خدایرا بنماز
تا خدایتعالیٰ گناہان شما بیامرزد و بر خویش بدانید کہ ہیچ عمل فاضل تر از

نماز نیست ہر کہ باز دارد نماز را پشیمانی خورد چون لا الہ الا اللہ بگوید بدانید امانت ہفت
آسمان و زمین در گردن شما است و ہر کہ اجابت کند و دست بروز ندرستگاری
نماید آنگاہ فرمود کہ در بغداد بزرگے را گفتم او فرمود کہ اجابت داشتن موذن
کفارت گناہان است و در مسجد طاعت کردن خداے تعالےٰ و رسول وے را
کہ طاعت دارد در رود در بہشت با صدیقان و شہیدان در رفیق مہتر داؤد پیغمبر عم
باشد آنگاہ فرمود کہ در عمدہ خواجہ جنید بغدادی رح آمدہ است کہ اجابت کردن
موذن شفیع خلق است در روز قیامت پس ہر کہ بشنود بانگ نماز داو نماز
با جماعت بگذارد پس امام ہر رکعتے ثواب سی صد رکعت نماز بدو دہند و ہر
رکعتے شارستانی در بہشت بدہند آنگاہ فرمود ہیچ گروہ پیغامبر را صلے اللہ علیہ
وآلہ وسلم خشم باشد اول کسیکہ روز آدینہ نماز فوت کند دوم کسیکہ بردہ آزاد بفروشد
سوم کسیکہ ہمسایہ را برنجاند چہارم کسیکہ بر کسے چیزے نباشد بناحق بستاند پنجم
کسیکہ بر عیال خود جور کند آنگاہ فرمود کہ اجابت کند موذن را فرشتگان از بہراو
استغفار کنند و درود بفرستند و او نجات یابد و بیحساب در بہشت رود آنگاہ فرمود
اے درویش تکبیر میگوئی چنانکہ گفتم میان دو ابروے شما است و مقام پیش سینہ
شما است پس بدانید کہ خداے تعالی بر شما بینا است و دو پاے بر پل صراط است
و بہشت بر دست راست و دوزخ بر دست چپ شما است باید کہ بگوے
اللہ اکبر پس قرآن بخوانی بتفکر رکوع کنی بتضرع سجود کنی بتخاشع پس بہ نشینید
التحیات بخوانید کہ فرشتگان از بہر شما استغفار میگویند تا آنگاہ کہ سلام گوید آنگاہ
فرمود کہ قوت از حلال کنید و بپوشید جامہ از حلال و توبہ کنید و نپوشید جامہ
از حرام پس چون چنان بکردی بر تو بگشایند درے از درہاے ہفت بہشت
و قبول کند نماز شما را خداے تعالےٰ آنگاہ فرمود و آن خواندن قرآن اعادت

باید کرد کہ گناہان را کفارہ است و پردہ است میان آتش دوزخ و ہر کہ بقرآن
خواندن مشغول شود حق تعالےٰ درہاے بہشت بروے کشادہ گرداند و بہر
حرفیکہ بخواند ایزد تعالےٰ فرشتہ بیافریند تا روز قیامت تسبیح میگوید و نیست ہیچکس
نزدیک خداے تعالےٰ مگر او کہ علم آموختن و از خواندن قرآن اعادت کردہ است
آنگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمودہ است شب و روز
مے ترسیدم از امت خویش از عذاب خداے تعالےٰ پس مہتر جبرئیل عم سورہ
اخلاص آورد پس ایمن شدم کہ صفت خداے است عز وجل درین سورہ یس
ہر کہ این سورہ بخواند منادی از عرش ندا کند ایزد تعالےٰ ہمہ گناہانش بیامرزد
و ہر حاجتے کہ دارد از خداے تعالےٰ بخواہد روا کند آنگاہ فرمود کہ بر شما بادا
کہ در خواندن و اموختن قرآن کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم گفت ہر کہ
یک آیت از قرآن بیاموزد فاضل تر است از خیر و ہر گاہ بمیرد فاضل تر در دوستی
آموختن قرآن باشد و در گورش فرشتہ بیاید بر صورت نیکی و بدہد ترنجی از بہشت
کہ آوردہ باشد پس گوید کہ بخوان آنکس گوید من در دنیا نخواندہ ام پس آن
فرشتہ گوید کہ بخوان کہ این ترنج ہدیہ فرستادہ است خداے پس آن بندہ
بخواند تا آخر قرآن و بگوید فرشتہ کہ حالیا ترا عذاب گور و شدت قیامت نکنند
و بہمسائیگی پیغامبران باشی ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق
و دعاگو بازگشت الحمد للہ علے ذالک مجلس بستم سخن در مومن افتادہ
بود بر لفظ مبارک راند کہ مومن کسے است کہ سہ چیز بلا دوست دارد اول
مرگ دوم درویشی سوم بیماری پس ہر کہ این سہ چیز دوست دارد فرشتگان
او را دوست دارند مکافات او بہشت باشد آنگاہ فرمود کہ درویشان را
خدایتعالےٰ دوست داشتہ است و مومنان خود دوست خوانند عز وجل

انگاہ فرمود کہ انس بن مالک رض گفت ہر کراہشت ہزار درم باشد او تونگر است
وہر کراازین کمتر است او درویش است وہر کراازین ہیچ نیست شب وروز
شکر کند او بمنزلت ایوب پیغمبر باشد انگاہ فرمود شنیدم اززبان خواجہ مودود
چشتی رح حق تعالے در سہ گروہ بنظر رحمت بنگرد وآن گروہ درزیر عرش باشند
اول گروہ کہ بار ہمت پیوستہ دارند دوم درباب ہمسائگان وزنے کہ خدائے
تعالے خوشنود باشد سوم کسیکہ درویشان را دورماندگان را اطعام دہد
انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است فاضلترین
امت من نماز است پس ازان صدقہ پس ازان قرآن خواندن پس ہر کہ
جہد کند درین سہ چیز او از امت من باشد در رود در بہشت انگاہ فرمود کہ
امیر المومنین علی رض فرمود کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم چندان
وصیت کردہ درباب ہمسایگان کہ مرا گمان شد پرسیدم یا نبی اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم بعد ازنقل ہمسایہ مر ہمسایہ را میراث باشد یا نہ فرمود
آرے باشد چون اورا ہیچ میراثی نباشد انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم ہر کہ درباب ہمسایہ شفقت کند بدانچہ تواند روز قیامت در
بہشت رود ودرہمسائگی من باشد انشاء اللہ تعالے ہمینکہ خواجہ این
فواید تمام کرد مشغول شد خلق ودعاگو بازگشت الحمد للہ علیٰ ذلک مجلس
بست ویکم سخن درحاجت رواکردن افتادہ بود برلفظ مبارک راندکہ
خدائے تعالیٰ دوست دارد مومن راکہ حاجت برادری مومن رواکند در بہشت
جایگاہ او باشد وفرمود ہر کہ مومن را اگرامی کند جایگاہ وے در بہشت
باشد وخدائے عزوجل ہمہ گناہان اورا بیامرزد واگر بدان مقدار کہ بندہ
نعلین راست کند یا جارے کہ درپائے مومن خلد بکشد حق تعالے اورا

میان صدیقان و شهیدان دارد آنگاه فرمود که مشائخ طبقات و اولیاء کبار گفته اند اگر مردم فی المثل در راه او باشد یا در طاعت بود چون حاجتمندے بر در او رسد از برای دیدن او پس همه حال واجب است که دست از همه چیز بدارد و در کار او مشغول شود و بدانچه مقدور باشد در خبر است از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم هر که حاجت برادر مومن برآرد خداے تعالیٰ حاجتهاے دنیا و آخرت وی روا کند و فرداے قیامت در بهشت رود و در همسائگی مهتر آدم عم باشد هنگیکه خواجه این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت الحمد لله علیٰ ذلک

مجلس بست و دوم سخن در آخر الزمان افتاده بود بر لفظ مبارک راند که

و خبر است از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم که چون آخر الزمان پیدا آید عالمان آنهمه را چون دزدان بکشند پس در آن زمانه عالم را منافق خوانند و منافق را عالم آنگاه فرمود هر که علم نویسد حق سبحانه تعالیٰ فرمان دهد تا نام او در آسمان اولیا خوانند آنگاه فرمود که روایت کرد ابن عباس رض که کفر دو است و ایمان دو است و اسلام دو است و نفاق دو است و علم دو است و عمل دو است اما کفر که دو است یکی کفر است به نعمتهاے خداے عزوجل چون نماز بجماعت ناکردن و نادیدن بیماران و منفعت از مسلمانان دور داشتن و آنچه بدین مانند گفتن از ایمان بیرون نشود اما کفر دوم بازگشتن از مسلمانی و فریضه‌ها را منکر شدن این کفر است بنده را از ایمان بیرون برد اما آنکه ایمان دو است یکی ایمان منافقان است بر زبان میگویند بدل شک مے آرند اینکار منافقان است اما ایمان دوم آنست که مومن بزبان و دل تصدیق میکند از ایمان خاص است که جز نیکو کاری نه نوشتند اما اسلام که دو است یکی آنست که چون بخداے تعالیٰ بگروی شک نیاری چون پیش او سجده کنی بدل و زبان خداے را یکی گوی پس

در خبر است

آن اسلام پاکیزه است اما اسلام دیگران است که بزبان میگوئی که من مسلمانم
وبدل کفر میداری وباک نداری که حال دین چگونه خواهد شد که چه خجالت بود هرچه
بدل باشد بزبان میگوئی ؤمیان مردمان زندگانی کنی شهادت لااله الاالله اینچنین
کس از آتش دوزخ رهد اما نفاق که دوست یکی آنست که مقر باشد بنده از حلالها و
حرامها وامرها ونهی ها اما در معصیت می افتد وبدی میکند از خدا یتعالے بترسد وامید
توبه دارد وخدا سے میداند او بدکار است وآن نفاق است اما نفاق دیگر آن است که
بزبان مقر باشد بحلال وحرام وامر ونهی اندر دل میدارد که نماز روزه وحج وزکوة دادن
عملهاست اگر بکنی ثواب یابی این نفاق است پس یاداش او بآتش است اما آنکه
علم دو است یکی علم خاص است از برای حق ویکی عام است هر که یک کلمه از علم بشنود فاضلتر
ازان که یکسال عبادت کند وهر که بنشیند جائیکه علم میگویند چنانستی که بنده آزاد کردی و
علم روشنائی گور است ورہبر است دربہشت خدای عزوجل علم ضائع نماید در دنیا وآخرت
اما عمل که دوست یکی عملی که از برای حق است خاص است وعملیکه از برای نمود از خلق است
دران هیچ جزا نه درین عمل بآتش نزدیک است ونیکو نیست همینکه این خواجه فواید تمام
کرد مشغول شد خلق ودعا گو بازگشت الحمدلله علیٰ ذلک **مجلس بست وسوم** سخن در
یاد کردن مرگ افتاده بود برلفظ مبارک راند در خبر است از رسول الله صلی الله علیه
وآله وسلم که فاضلتر از قیام شب وروز وتطوع یاد کردن مرگ است آنگاه فرمود
که فاضلترین زاهد آن است که یاد کند مرگ را وهمیشه در شغل مرگ باشد در گور خود مرغزاری
یابد از مرغزار ہاے بہشت آنگاه حکایت فرمود که در یاد کردن انبیا افتاده بود هر که یاد کند
مهتر آدم را صلوات الله علیه سه بار گوید خدای عزوجل همه گناهان وی بیامرزد اگرچه گناه
وی از دریا زیاده شود ودر همسائگی او باشد وآنکه مهتر داؤد را یاد کند وصلوات الله علیه
سه بار گوید در بهشت رود از دری که خواهد آنگاه فرمود که در یاد کردن انبیاء خدا یتعالیٰ

هفت اندام وی از آتش دوزخ حرام کند همینکه خواجه این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق
و دعاگو بازگشت الحمد لله علی ذلک **مجلس بست و چهارم** سخن در چراغ فرستادن
در مسجد افتاده بود فرمود که امیر المومنین علی رض فرمود که هر که یکشب چراغ در مسجد فرستد
یکساله گناه وی عفو کنند و یکساله نیکی بدیوان وی بنویسند و در بهشت یک شارستانی
یابد و هر که یک ماه چراغ در مسجد فرستد حق تعالی هفت اندام وی از آتش دوزخ حرام
کند و درهای بهشت بروی بگشایند از هر درے که خواهد در رود و از دنیا بیرون نشود تا جایگاه
خود در بهشت نه بیند و در بهشت رفیق پیغمبر باشد آنگاه فرمود که شنیدم از زبان خواجه
یوسف چشتی رح از فضیلت چراغ فرستادن بمسجد فرمود آن زمان که در مسجد روشنائی چراغ
باشد حملة العرش خوانند فرستنده چراغ را و فرشتگان آمرزش خواهند الحمد لله علی ذلک
مجلس بست و پنجم سخن در درویشان افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در خبر است
از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم هر که درویشی را نان دهد از همه گناهان پاک گردد
آنگاه فرمود که سه گروه مردم بسوی بهشت نیایند یکی دروغ زن دیگر توانگر بخیل سوم
بازرگانی خائن که این سه گروه را عقوبت سخت باشد پس چون درویش دروغ زن و
توانگر بخیل شود و بازرگانی خیانت گر بود حق تعالے از زمین برکت بردارد آنگاه فرمود
سوره یٰس هر که در شبانروزی بخواند و آیة الکرسی بخواند از پس هر نماز و قل هو الله سه بار
بخواند خدای تعالی در مال و عمر زیاده کند و ایمن شود از حساب قیامت و میزان
و پل صراط آسان گردد همینکه خواجه این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت
الحمد لله علی ذلک **مجلس بست و ششم** سخن در شلوار و پائچه دراز کردن و آستین
افتاده بود فرمود مروی است از امیر المومنین علی رض که روایت کرد از پیغامبر صلی الله علیه وآله و
سلم که علامت منافقان دراز کردن پائچه شلوار است هر که دراز کند پائچه شلوار را و در زیر پائش
افتد از خدای و رسول خدای صلی الله علیه وآله وسلم عاصی باشد آنگاه فرمود هر که دراز کند

پائچہ شلوار را تا زیر پائش افتد بہر قدمیکہ در زمین نہد ہر فرشتہ کہ در زمین است و در آسمان است
بروی لعنت کنند و بہر تار موی کہ بر اندام وی باشد خانہ در دوزخ بنا کنند بنام وی و ابوہریرہؓ
گفت ہر کہ ازار دراز پوشد او منافق باشد و ہر کہ آستین دراز کند او ملعون باشد انگاہ فرمود
کہ دو گروہ ہمیشہ در لعنت خدایند اول پوشندہ آستین دراز دوم پائچہ شلوار دراز پوشندہ
شصت خانہ بنا کنند بنام وی در دوزخ انگاہ فرمود کہ از اسراف نکنند از لحافطہ ازار
کہ ہر چہ در تن اسراف باشد کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نہی کردہ است زیادہ کردن
کفن مردہ را در تن و از دو چیز عذاب کنند یکی در کفن زیادہ کردن دوم دراز کردن پائچہ
نعوذ باللہ منہا ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو باز گشت
الحمد للہ علیٰ ذلک **مجلس بست و ہفتم** سخن در عالمان افتادہ بود بر لفظ مبارک
راند کہ در خبر است چون آخر الزمان آید امرا جابر گردند و عالمان کسب کنند و فتنہ در
عالم پدید آید در زمینہا و کوہہا در ان زمان عیش بر ایشان تنگ بود انگاہ فرمود
امیران جابر گردند و علما فرو ماندہ شوند خدایتعالےٰ برکت از میان خلق بردارد و شہرہا
ویران شود و در دین فساد گیرد پس بدانید ایشان اہل دوزخ اند نعوذ باللہ منہما
انگاہ سخن در صدقہ افتادہ بود گفت صدقہ کسی را باید دادن کہ درویشی را مہمان
دارد کہ ثواب یکے بدہ باشد و صدقہ کہ بخویشاوندان بدہی یکی را ثواب ہزار است
پس مردم را باید کہ صدقہ بہر حال برین نوع بدہند تا خداے تعالیٰ آمرزیدہ گرداند
ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو باز گشت الحمد للہ علےٰ ذلک
مجلس بست و ہشتم سخن در توبہ افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ در نص کلام اللہ
فرمان میشود یا ایہا الذین آمنوا توبوا الے اللہ توبۃ نصوحا یعنے ای کسانیکہ ایمان
آوردہ اید توبہ کنید و بخداے باز گردید کہ خداے تعالیٰ توبہ پذیرندہ است انگاہ فرمود
کہ در حدیقہ نبشتہ دیدہ ام کہ فریضہ است مسلمان را توبہ کردن انگاہ فرمود کہ مہتر آدم علیہ السلام

چون ور دنیا آمد گفت الٰهی ابلیس را بر من مسلط کردی و مرا طاقت آن نه که وی را از خود منع کنم مگر بتوفیق تو فرمان آمد چون من نگاه دارم ابلیس را هرگز دست بر تو و بر فرزندان تو نرسد آنگاه مهتر آدم عم گفت الٰهی زیاده کن ندا آمد که یا آدم توبه فریضه کردم تا خلق اندرین است چون فرزندان تو توبه کنند من توبه ایشان قبول کنم آنگاه فرمود که توبه کنید پیش از انکه نمرده اید پشیمانی آنزمان نیکو ندارد فرمود در خبرست از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم در سوی مغرب دری است خدایتعالی بیافریده است از بهر توبه شبهای آن در هفتاد ساله راه است کشاده داشته اند آنگاه فرمود توبه بر دو نوع است یکی توبه آنست که نصوح باشد که پس از گناه آنکس گرد نگردد دوم توبه آنست که هر روز و شب توبه کند و می شکند و این توبه نیکو نیست آنگاه فرمود که معین الدین همه ترغیب کردم از برای کمالیت حال ترا پس بباید که انچه گفتم بدل و جان بگیر و رسانی تا فردای قیامت شرمنده نمانی آنگاه فرمود که فرزند خلف آنست که هرچه از زبان پیر خود بشنود هوش و گوش او بدان متعلق باشد و آنرا بگیرد و رساند تا فردای قیامت شرمنده نماند آنگاه فرمود که فرزند خلف هم آنست که هرچه از زبان پیر خود بشنود در میان شجره خویش نویسد شرمنده نگردد همینکه خواجه ادام الله بقاءه درین حرف رسید عصا پیش بود بر داشت بدعاگو داد و خرقه و نعلین چوبین و مصلا نیز داد آنگاه فرمود اینهمه یادگار پیران ماست که از رسول خدای صلی الله علیه وآله وسلم بما رسیده است و ما ترا دادیم باید که چنانچه ما داشتیم همچنان داری هر کرا مرد یابی این یادگار ما بدو بدهی چون این بگفت بنده را در کنار گرفت و گفت که ترا بخدای سپردم همینکه این بگفت در عالم تحیر مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت الحمد لله علی ذلک فقط

خاتمة الطبع — الحمد لله و المنة که درین ایام فیض انضمام کتاب مستطاب و نسخهٔ لاجواب یعنی ملفوظات حضرت عثمان هارونی چه کتابیست که اسرار الٰهی و کمالات انسانی دران مجملاً و مفصلاً مذکورند طالبان حق بین از مطالعهٔ آن بهره یاب و صوفیان طریقت گزین کنه اسرار دانسته کامیاب مشتاقان این جنس بیش بها کجا هستند زود بیایند و از نقد جان خریدار شده از نظاره او بهره کافی و حظ وافی گیرند در مطبع نامی گرامی منشی نولکشور واقع لکهنو بماه فروری سنه ۱۹۰۹ع مطابق ماه جمادی الثانی سنه ۱۳۲۷ هجری طبع مزین باختتام